

Jan Muś

Nowa koalicja w Bośni i Hercegowinie

W Bośni i Hercegowinie po raz kolejny powstała wielka koalicja, w skład której wchodzi, zgodnie z wymogami konstytucyjnymi, przedstawiciele obydwu entytetów (Federacji BiH oraz Republiki Serbskiej) oraz trzech narodów konstytucyjnych BiH (Boszniaków, Chorwatów i Serbów), współtworzących Bośnię i Hercegowinę. Koalicyjne porozumienie pomiędzy partiami chorwackimi a boszniackimi dotyczy także Federacji BiH oraz niektórych kantonów będących częścią Federacji.

22 grudnia 2022 r. mandat do utworzenia nowego rządu Bośni i Hercegowiny uzyskała Borjana Krišto, reprezentująca Chorwacką Wspólnotę Demokratyczną (*Hrvatska Demokratska Zajednica*, HDZ). Na obecnym etapie nie ma jeszcze informacji dotyczących obsady poszczególnych ministerstw w rządzie państwowym, ale będą one odzwierciedlały wielopartyjną koalicję na czele z HDZ (w skład której wchodzi szereg partii chorwackich), serbskim SNSD oraz boszniacką Partią Socjaldemokratyczną (SDP), która z kolei przewodzi tzw. Ósemce, tj. koalicji ośmiu partii boszniackich. Poza tym obsada stanowisk w rządzie będzie podporządkowana zasadzie etnopolitycznego trójpodziału władzy pomiędzy Boszniaków, bośniackich Chorwatów i bośniackich Serbów. W ramach ustaleń koalicyjnych pomiędzy HDZ a SDP premierem rządu Federacji Bośni i Hercegowiny ma zostać Nermin Nikšić z SDP. Poza koalicją pozostała dominująca od 1991 r. wśród wyborców boszniackich Partia Akcji Demokratycznej (*Stranka demokratske akcije*, SDA). W Republice Serbskiej dominującą pozycję utrzymuje Związek Niezależnych Socjaldemokratów (*Savez nezavisnih socijaldemokrata*, SNSD) oraz jego przywódca Milorad Dodik i to ta partia posiada w dalszym ciągu, dzięki wyborom, a nie umowom koalicyjnym, władzę w tym entytecie. Oznacza to, że jest ona zdecydowanie bardziej niezależna od swoich „partnerów” koalicyjnych niż HDZ czy SDP.

Stabilność koalicji. Formowanie się koalicji rządzącej oraz nominacja Borjany Krišto poprzedzone były intensywnymi działaniami dyplomacji amerykańskiej. W ich wyniku nominacji nie zablokował jeden z członków Prezydencji BiH – Željko Komšić, który uważany jest za głównego antagonistę HDZ. Nie wiadomo jednak, czy dyplomacji zachodniej wystarczy argumentów, aby powstrzymać opozycyjną SDA, która ma możliwość blokowania zarówno procesu ustawodawczego, jak i decyzyjnego na poziomie Federacji BiH, gdzie samodzielnie posiada kворum w wyższej izbie parlamentu – Domu Narodów Federacji BiH. Utworzenie rządu na poziomie Federacji BiH (oraz w RS) jest ważne ze względu na wysoki poziom decentralizacji. Oznacza to w praktyce, że istotna część prac legislacyjnych będzie przeprowadzona na tych poziomach władzy. Władze państwowe będą jednak nadawały tempo i wyznaczały ogólny kierunek ewentualnych reform.

Pomimo szybkiej nominacji Borjany Krišto na urząd premiera, formowanie się rządów zarówno na poziomie państwowym, jak i w Federacji BiH może stanowić wyzwanie dla zawiązanej koalicji. Dotychczasowa praktyka funkcjonowania sceny politycznej pokazuje, że klince polityczne dotyczące obsadzania poszczególnych stanowisk mogą trwać latami. Niemniej sama koalicja pozostaje stosunkowo stabilna, a największe zagrożenie dla tworzącego się rządu na poziomie Federacji BiH może stwarzać na obecnym etapie veto ze strony SDA. Efektywność veta będzie zależała od reakcji ze strony państw zachodnich oraz wysokiego przedstawiciela wspólnoty międzynarodowej, Christiana Schmidta. Pozostaje także kwestia wystąpień Milorada Dodika, którego prowokacyjne wypowiedzi i deklaracje skierowane są przede wszystkim przeciwko partiom boszniackim. Jako takie mogą one zagrozić powstaniu trwałej i stabilnej koalicji. Z drugiej strony, praktyka polityczna pokazuje, że wysoki poziom korupcji wśród elit politycznych może wpłynąć stabilizująco na tworzenie się koalicji rządzącej nawet kosztem efektywności takiej władzy czy zasadniczego konfliktu ideologicznego¹.

¹ Bośniaccy Serbowie podważają zasadność istnienia Bośni i Hercegowiny jako państwa, bośniaccy Chorwaci domagają się jego dalszej decentralizacji, a Boszniacy dążą do wzmocnienia kompetencji władz państwowych.

Polityka wewnętrzna. Zawiązanie się koalicji w takim kształcie może oznaczać zmniejszenie tarć pomiędzy politykami boszniackimi i chorwackimi, które dominowały w ostatnich latach. Pod koniec listopada przywódcy HDZ i SDP podpisali dokument o wspólnych celach politycznych. Są to ujęte stosunkowo ogólnie obszary integracji euroatlantyckiej, stabilizacji politycznej i praworządności oraz polityki socjalnej i gospodarki. Część tego programu będzie z pewnością blokowana przez SNSD na poziomie instytucji ogólnopaństwowych. Jednakże partia serbska nie będzie w stanie blokować ewentualnych zmian legislacyjnych w Federacji BiH. Co więcej, taki program koalicyjny jest precedensem na scenie politycznej BiH. Nowa koalicja stanowi zatem dobry punkt wyjścia do przeprowadzenia istotnych reform, szczególnie w ramach Federacji Bośni i Hercegowiny. Nie będzie miała za to większego wpływu na sytuację w Republice Serbskiej, gdzie władzę sprawuje SNSD. Przeszkodą dla oczekiwanych reform na poziomie państwowym będą przede wszystkim przywódcy bośniackich Serbów, a także silna pozycja SDA w parlamencie BiH oraz w parlamencie Federacji BiH, gdzie SDA będzie miała możliwość wetowania ustawodawstwa, i w kilku ważnych kantonach (tuzlańskim i zenicko-dobojskim). Problemem pozostaje także liczba partnerów koalicyjnych (SDP przewodzi ośmiu partiom boszniackim, a HDZ – dziesięciu chorwackim).

Polityka zagraniczna. Deklaratywnie integracja europejska nie stanowi punktu spornego pomiędzy przedstawicielami trzech narodów konstytutywnych, choć strona serbska podchodzi do niej dużo mniej entuzjastycznie. Nie należy się jednak spodziewać istotnych postępów na drodze do członkostwa w UE. Jeszcze w grudniu odżył spór o podział majątku państwowego, którego uregulowanie stanowi jeden z warunków integracji BiH z UE. Podobnie, choć z innych przyczyn, nie należy oczekiwać dalszych kroków w kierunku członkostwa BiH w NATO czy wymiernego wsparcia dla Ukrainy. Kluczowe znaczenie ma tutaj veto bośniackich Serbów, których stanowisko na dzień dzisiejszy pozostaje niezmiennie prorosyjskie. Powołanie rządów (państwowego oraz na poziomie Federacji) umożliwi za to rozwinięcie projektu budowy połączenia gazociągowego z Chorwacją oraz kolejnego z Serbią. HDZ wspiera bowiem projekty łączące BiH z Chorwacją, a SNSD – z Serbią. W dalszym ciągu głośne są prorosyjskie aktywności Milorada Dodika, który 9 stycznia odznaczył Władimira Putina medalem za „szczególną patriotyczną troskę i miłość do Republiki Serbskiej”.

Wnioski. Koalicyjna stabilność oraz efektywność sprawowanej władzy jest zagrożona przez opozycyjną boszniacką Partię Akcji Demokratycznej oraz destruktywne zachowanie jednego z koalicjantów serbskiego Związku Niezależnych Socjaldemokratów – Milorada Dodika. Niemniej powstająca koalicja może przeprowadzić część reform, szczególnie na poziomie Federacji BiH. Kluczowe może się tu okazać zaangażowanie wspólnoty międzynarodowej. Z drugiej strony, bierność państw zachodnich zadziała zachęcająco do prowadzenia polityki konfrontacyjnej.